

Салих Буковяин, с. Брезница, помак, род. 1975 г., финансист в кметството на с. Брезница

Относно историята на помаците, аз не мисля, че трябва да се връщаме толкова назад. Факт е, че ние съществуваме, независимо какъв е произходът ни и сме развили нашите си обичаи и култура, може би донякъде сходни с турските, но все пак различни и това ни прави уникални.

Майка ми и баща ми не са имали сватба. Те са тукашни хора, майка ми се казва Зейнеб, а баща ми е Ибрахим и се женят през 1972 г. Трябвало е да се женят на 27 март 1972 г. Роднините на татко ми отиват и я искат от родителите на майка ми. Правят се няколко срещи и решават да се оженят. Уговарят датата, всеки ден може да е сватбата, но не спроти събота, и на следващия ден идват гости на кафенце, „честито“ му казваме, за сватба. И вечерта стават тия събития в Корница, цялото село е потресено, няма ги обичаите, няма нищо. Иначе на този ден се носят баници, на третия ден се ходи на гости. Всички тези ритуали не са изпълнени на тяхната сватба. Те след това си се събират и заживяват заедно, нали преди това ходжата ги е венчал, но ритуалите по тяхната сватба никога не са изпълнени. Ходжата е дошъл преди това вкъщи, направил е никях и те са си женени вече. Когато се чува за събитията в Корница, почти цялото село тръгва натам, но майка ми и баща ми не отиват, защото са младоженци. Но това остава в съзнанието им като никога не случилата се сватба. Иначе те самите не са бити. Те останаха да живеят при родителите на баща ми, такъв е обичаят тук. Докато бяха живи баба ми и дядо ми бяхме едно семейство, едно домакинство. Самият факт, че са се събрали да живеят заедно никога не е поставил под съмнение брака им. След това не знам как е станало с регистрацията на брака пред държавата. Вероятно административно бракът не е бил легитимен първоначално и са минали месеци и години, преди да го регистрират. Дядо ми е разказвал, че по това време татко ми е бил войник и дядо е отишъл да го вземе от казармата, за да се приберат за сватбата. Но тогава вече селата тук са били блокирани и много трудно са се прибрали през кордоните. Те са предполагали какво се очаква, нямам представа дали са искали да избързат със сватбата преди очакваните събития.

В момента нашето село има 3740 души, от тях около 300 души може би са християните. Имаме и едно семейство цигани, които са интегрирани в общността, в селото. Само по външен вид може да разбереш, че са цигани. Занимават се с ковачество и така се и казват – семейство Ковачеви, практикуват си занаята. Тука си имаме коне, мулета, те ги подковават, правят ни мотиките, имат работа. Населението в момента се занимава основно с отглеждането на тютюн, а жените работят в шивашките цехове. Засега е горе-долу добре, все пак в кризата само две-три малки шивашки фирми преустановиха работа, а останалите работят още – над 20 фирми дават работа на хората. Повечето от собствениците са брезничани, няма гърци, има италианец. Шият основно на ишлеме за големи фирми, за големи модни къщи, маркови дрехи. В тютюна работят хората, дори за определена група хора, особено за безработни жени над 45 г.

без работа, тютюнът си остава единственият поминък. За тях това е единствената работа, да сеят тютюн и тайно се надяват, че тютюнопроизводството няма да бъде ликвидирано, а и на субсидии от правителството и по-висока изкупна цена. Четири-пет фирми изкупуват тютюна тук, но не предлагат конкурентни цени, защото има споразумение. При нас е прието жените да работят, така е било и през социализма, и преди това. Жените са част от производството, освен, че трябва да се грижи за семейството, жената трябва и да работи.

В нашето село не си спомням и не съм чувал да са карали хората да се пишат македонци. Единственото, което съм чувал е, че моя прабаба по паспорт е била македонка, но кога е било и какво е – не знам.

След 9 септември по отношение на помаците също има опит за смяна на идентичността, на имената и т.н. В резултат на това няколко семейства от нашето село се изселват в Турция през 50-те години. Имаме и доста изселници към Северна България. Те сами са се изселили. Изселват се, защото са си мислили, че там областта е населена предимно с турци и първоначално турците не са били застрашени от тези актове на насилие и нашите са си мислили, че като отидат там и се смесят с това население, ще се скрият и няма да бъдат тормозени. Поддържат се връзки с тези хора, идват на Байрям. С тези от Турция също. С всички диаспори брезничани поддържат връзка.

През 1989 г. има около 600 човека преселници, за няколко години. Това са много хора. Спомням си като бях малък два рейса тръгнаха и никой не се върна от тях. Те тръгнаха 1990-91 г. Нямам точно спомен, защото бях малък. Хората от Брезница и Корница в Турция живеят в две съседни села, близо до Измир, както е тук. Брезничани са в с. Селимшахлар, а корничани Караашлъ. Брезничани има и в Караашлъ, но са малко.

Аз помня 1989-та година. Бяха заградили, трябваше да се минава през постовете. Бях ученик тогава, в осми клас. Всички хора тичаха към центъра на площада, много хора, шушукаха. Отнякъде започнаха да се свири със зурна. Това е Куртулуш байряма. Тогава една моя стринка, нейните родители пострадали в събитията в Корница. Тя първа взе и заигра и след нея се хванаха и останалите. Няма проблем жена първа да се хване на хоро.

През 1985 г. започна всичко. Аз помня чичо ми и стринка ми, като ходихме у тях, събирахме се, гледахме новини, шушукаха... Но тогава аз нямах идея какво се случва. В училище по-късно проверявах за сунета, мен не са ме проверявали. След 1985-та година започна по-засилен контрол на обрязването.

Ние винаги сме си имали джамия, и преди 10 ноември 1989 г. В Брезница джамията е стара, със старата архитектура. Разрушена е по време на Балканската война, ударена е с топ. Брезничани бягат тогава в Драма и Кавала, но се връщат. Селото е опожарено и ограбено, джамията е разрушена. Тук е имало и чети, имало е и войска. Четите действат и след това – на Титко Чернопеев. Идват, кръстят ги, даже знам и

мястото, където са ги кръстили. Страшни истории са били тогава. Веднага след 1912 г. идват българите от Броди.

След 1989-та година имаше и хора, които не си възстановиха старите имена, предимно партийни функционери. Имаме тук един местен, който е участвал активно във Възродителния процес, той също е помак. От интерес ли, от какво ли...

В селото има и семейства, които са интернирани след 1972 г. Не знам колко точно са на брой, но има. Не знам дали общността е помагала на семействата на интернираните. Вероятно е имало някаква помощ, защото специално Брезница хората са много задружни. При криза, при извънредни ситуации сме много задружни, без значение дали става въпрос за християни или мюсюлмани. Последният случай например е, жена падна от каруцата и пострада тежко, беше четирдесет и няколко дни в кома и трябваша средства за лекарства. За два дена събрахме от 200 души над 4 000 лв. дарения. Отзоваха се и християни, и помаци. Като бие камбаната за пожар например, всички се стичат да помагат, кой с каквото има. На последния пожар в училището дойдоха много хора да помагат и докато дойде пожарната, ние бяхме готови.

Нашето село поддържа най-близки отношения със селата Бухово, Рибново и Господинци. Оттам вземаме булки, имаме приятели и така. Докато с другите села порядко общуваме.

Всяка година си правим Куртулуш байряма. Има програма, канят самодейни състави. Това е празник на общността, защото оттам идва нашето „освобождение“, знаете какво означава думата Куртулуш. На сцената са поканени ветерани, има културна програма, хора. Всеки очаква гости, подготвят се, идват приятели от съседни села. Като обикновен празник. Както биха ви посрещнали на байрям, така и на този ден. И младите знаят защо го празнуваме този ден. Няма човек, който да не знае, какво се е случило.

Някои от репресираните получават някаква добавка към пенсията, това е материалната страна на въпроса, но що се отнася до моралната, тя не може да бъде реабилитирана. Не помня и някой в публичното пространство да им се е извинил за причиненото, дори и делата срещу организаторите и извършителите на Възродителния процес са спрени. Някои хора християни си отчитат грешката и са направили опит да се извинят. Някои от християните тук също бяха организирани във Възродителния процес, в Корнишките събития. По думи на свидетели християните са участвали от другата страна на барикадата във Възродителния процес, като доброволци. И днес има страх при хората, че това може да се повтори. Старите хора казват, че това е било и може пак да се случи. И това няма начин как да се избегне. И това, че сме в ЕС няма да спре крайните националисти. А спорд мен нашата женска носия е красива и трябва от време на време да се носи – по празник, в семейството, ако жената не е ангажирана в някоя административна служба. А освен красива, нашата носия е и практична.

Тук основно сме симпатизанти на ДПС. Нормално се възприема и коалицията между ДПС и БСП. Хората оценяват това, че Доган води по-социална политика.

Въпреки че има и недоволства, но общо взето подкрепата за ДПС в Брезница е силна. За много хора Ахмед Доган е икона. Вече се усеща, че ДПС не е на власт. Финансово е вече много зле, особено последните месеци и това не се дължи, както казват сегашните управляващи на лошото предишно управление, а просто парите са спряни. Предишното правителство например откри гимназията тук – вече четвърти-пети випуск.

Тук почти няма отношение към членството на България в ЕС. Хората знаят, че една Европа не може да промени живота. Трябва в София нещо да се промени. Тук никой не участва по европроекти за животновъдство. Не знам някой и да е участвал в проектите за обучение и специализация на младите хора. Много хора сезонно работят в строителството, някои отиват на работа в Гърция. Работят основно в земеделието – тютюн, маслини. Някои има заминаха за Германия, но те са рядко. Като се върнат, младите си строят къща, да може да се оженят. Няма досега някой да се е върнал и да е направил бизнес тук.